

УДК 376.011

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-206-37-43

КЛЕПАР Марія Василівна –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки початкової освіти
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1671-3710>
e-mail: mklepar10@gmail.com

МАТВЕСВА Наталія Олексіївна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки початкової освіти
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orsid.org/0000-0002-8495-7074>
e-mail: nataliematveieva@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ У РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті розкрито значення музикотерапії у навчально-виховному процесі освітнього закладу під час роботи з молодшими школярами, що мають порушення розвитку.

Розкрито актуальність інклюзивної освіти, що має на меті включення осіб з особливими освітніми потребами на навчання в заклади загальної середньої освіти, їх адаптацію та модифікацію до потреб та можливостей кожного, організацію толерантного освітнього середовища, використання традиційних та інноваційних, корекційно-розвиткових та арт-терапевтичних форм та методів навчання та виховання, створення умов задля соціалізації здобувачів освіти. Проаналізовано основні завдання інклюзивної освіти на сучасному етапі, наголошено на необхідності створення нової школи-осередка культурного зростання особистості, готової прийняти на навчання різні за рівнем розвитку, навчальними можливостями, задатками та здібностями, інтересами категорії дітей шкільного віку.

Акцентовано на перевагах різноманітних технік музикотерапії; охарактеризовано види музично-рухової діяльності з використанням різних форм, методів та прийомів корекційно-розвивального впливу. Проаналізовано основні вимоги щодо використання музикотерапії у навчально-виховному процесі закладу освіти відповідно до її призначення, типу та складності порушення, навчальних можливостей, індивідуальних та вікових особливостей, специфіки розвитку; проаналізовано чинники впливу на підвищення ефективності використання музикотерапії у освітньому процесі.

Акцентовано на потребі перегляду традиційних підходів до уроків, корекційних занять, позаурочної діяльності учнів з урахуванням їх нозології. Охарактеризовано напрямки досліджень науковцями різних аспектів означеної проблеми. Наголошено на особливому місці музико-терапевтичних засобів у психолого-педагогічному впливі на особистість, наданні дієвої допомоги та організації супроводу осіб з порушеннями розвитку. Виокремлено музичні твори та розкрито їх безпосередній вплив на особистість, корекцію наявного порушення, виховання позитивних рис та якостей, соціалізацію.

Ключові слова: музикотерапія, мистецтво, психологічне розвантаження, емоційна напруга, релаксація, корекція, відновлення.

KLEPAR Maria Vasylivna –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Pedagogy of Primary
Education of Vasyl Stefanyk Prykarpattia National University
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1671-3710>
e-mail: mklepar10@gmail.com

MATVEIEVA Nataliia Oleksiivna –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Pedagogy of Primary
Education of Vasyl Stefanyk Prykarpattia National University
ORCID: <https://orsid.org/0000-0002-8495-7074>
e-mail: nataliematveieva@gmail.com

USE OF MUSIC THERAPY IN WORKING WITH YOUNGER SCHOOL STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

The article reveals the importance of music therapy in the educational process of an educational institution when working with younger schoolchildren with developmental disabilities.

The relevance of inclusive education, which aims to include persons with special educational needs to study in general secondary education institutions, their adaptation and modification to the needs and capabilities of everyone, the organization of a tolerant educational environment, the use of traditional and innovative, corrective-developmental and art-therapeutic forms and methods of education and upbringing, creation of conditions for the socialization of education seekers. The main tasks of inclusive education at the current stage are analyzed, the need to create a new school—a center of cultural growth of the personality, ready to accept school children of different levels of development, educational opportunities, aptitudes and abilities, and interests, is emphasized.

Emphasis is placed on the advantages of various music therapy techniques; the types of musical and motor activities using various forms, methods and techniques of corrective and developmental influence are characterized. The main requirements for the use of music therapy in the educational process of an educational institution where analyzed in accordance with its purpose, type and complexity of the disorder, educational opportunities, individual and age characteristics, specifics of development; factors affecting the increase in the effectiveness of the use of music therapy in the educational process were analyzed.

Emphasis is placed on the need to review traditional approaches to lessons, remedial classes, extracurricular activities of students taking into account their nosology. The directions of research by scientists in various aspects of the specified problem are characterized. Emphasis is placed on the special place of music therapy tools in the psychological and pedagogical impact on the individual, the provision of effective assistance and the organization of support for persons with developmental disabilities. Musical works are singled out and their direct influence on the personality, correction of the existing violation, education of positive traits and qualities, socialization revealed.

Key words: music therapy, art, psychological relief, emotional tension, relaxation, correction, recovery.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства спостерігаємо зміну пріоритетів та особистісних цінностей, що формувались століттями. Особливого значення сьогодні набувають нові погляди на роль особистості, її природну унікальність та неповторність, природні задатки та таланти, які є особливо значущими не лише у особистісній життєдіяльності індивіда, а й розбудові та збагаченні держави, нації, всього українського народу. Поряд із тим, створення нового демократичного устрою на теренах України в період воєнного стану та збереження її цілісності актуалізують проблеми самоцінності особистості, її значення для примноження та збереження багатств краю, розвитку економіки, плекання нової когорти людей високого інтелектуального та культурного рівня. На цьому наголошують основні нормативні документи про освіту в Україні та більшості європейських держав, які стверджують про те, що: «На сучасному етапі жодна країна без підготовки спеціалістів на належному рівні ... не може забезпечити рівень прогресу, який би відповідав потребам і надіям суспільства, у якому економічний розвиток здійснюється з урахуванням необхідності забезпечення навколишнього середовища і супроводжується діяльністю з формування «культури світу» на основі принципів демократії, толерантності і взаємної поваги, іншими словами, забезпечується «сталий людський (гуманістичний) розвиток...» (1995). Іншими словами, пріоритетними напрямками сучасного економічного, політичного, культурного, освітнього розвитку держав виступає створення належних умов задля становлення та самореалізації кожного громадянина. Першочерговим завданням у галузі освіти виступає формування особистості – неповторної та унікальної, творчої та

креативної, здатної до примноження культурної спадщини свого народу, готової до захисту суверенності держави.

У контексті означеного актуалізуємо проблеми навчання та виховання підростаючої молоді й, особливо, осіб з порушеннями розвитку, які є повноцінними членами суспільства, мають право та можуть реалізувати свої медичні, соціальні, культурні чи освітні потреби. Вирішення даного питання можливе за умови не лише упровадження, а й розвитку інклюзивної освіти, спрямованої на включення осіб з особливими освітніми потребами в заклади загальної середньої освіти, їх адаптації та модифікації до потреб та можливостей здобувачів освіти, організації толерантного освітнього середовища та створення усіх умов задля соціалізації. Завдання інклюзивної освіти полягає в створенні нової школи, готової передовсім прийняти на навчання різні за рівнем розвитку, навчальними можливостями, задатками та здібностями, інтересами категорії дітей шкільного віку; своєрідного осередку культурного зростання особистості. Інтегрування у школи сьогодні виступає першим кроком інтегрування осіб з порушеннями розвитку у суспільство та є показовим у побудові нового устрою, за якого кожна людина здатна реалізувати у життя задуми та мрії, бути щасливою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з означеної проблеми свідчить про те, що питання розвитку інклюзивної освіти не нове, позаяк неодноразово порушувалося у працях відомих зарубіжних та вітчизняних науковців, а саме: В. Бондар, Л. Будяк, Л. Даниленко, В. Засенко, Т. Ілляшенко, А. Колупаєвої, Г. Кравченко, В. Липи, А. Міненко, Л. Міщик, Ж. Романчак, Ю. Найди, А. Обухівської, Н. Слободянюк, Н. Софій, Н. Стадненко, Л. Савчук, Г. Сіліної, О. Таранченко, О. Хох-

ліної, А. Шевцова. Науковці прагнули розглянути різні його аспекти, як-от:

- специфіка організації навчально-виховного процесу в закладах освіти з інклюзивним навчанням (А. Колупаєва, С. Єфімова, Л. Савчук, Н. Слободянюк);
- мета, завдання, засоби організації корекційно-розвивальної роботи в системі загальної освіти (О. Хохліна);
- діяльність супровідних установ, що мають на меті розвиток інклюзивної освіти (А. Обухівська);
- кадрове забезпечення процесу інклюзивного навчання (Л. Міщик, Н. Софій);
- методи, форми, прийоми та засоби практичної роботи з дітьми з особливими потребами (Т. Ілляшенко, Л. Куненко, Д. Шульженко);
- перспективи інклюзії в Україні (В. Засенко, А. Колупаєва та ін.);
- проведення діагностики порушення розвитку дитини (Н. Стадненко);
- труднощі соціалізації та адаптації осіб з особливими освітніми потребами (І. Бех, М. Боришевська, Д. Величко, С. Голумбевська, М. Савчин);
- засадничі підвалини та реабілітологія в освіті осіб з порушеннями розвитку (А. Шевцов).

Цінним у контексті нашого дослідження є творчий доробок зарубіжних вчених, що досліджували різні вектори впливу музики на розвиток особистості, а саме: Дж. Кемпбел, Г. Шоу, Ш. Острандер, Р. Шредер та інші.

Мета статті – розкрити значення музикотерапії у навчально-виховному процесі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інклюзивна освіта – складний, тривалий та багатовекторний процес, що охоплює усі складові навчання та виховання, загального та творчого розвитку особистості, включаючи корекційний вплив. Саме тому вважаємо, що надання якісних освітніх послуг узалежнюється не лише вище означеними чинниками, а й низкою інших важливих факторів, використанням у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами різних засобів, інновацій та технологій, видів арт-терапії. Остання, зокрема посідає чільне місце у налаштуванні даної категорії осіб на навчально-пізнавальну діяльність, забезпечує емоційне піднесення та психологічне розвантаження, дозволяє активізувати участь у різних видах діяльності дітей.

Сьогодні освіта покликана, з одного боку, упроваджувати принцип доступності як такий, що визнає права особистості на отримання якісних освітніх послуг та має на меті реалізувати їх на практиці, а з іншого –

переглянути традиційні підходи, викоринити усталені «штампи» щодо сприймання даної категорії осіб лише за медичними показниками, адаптувати та модифікувати зміст, мету й завдання, навчальні матеріали та програми, освітнє середовище до потреб та можливостей здобувачів освіти з урахуванням їх запитів, особистісних та вікових особливостей, виду та складності психофізичного порушення. Зокрема у контексті ідей соціальної справедливості сучасна освіта виступає на зразок суспільного блага, що своєю чергою передбачає створення безбар'єрного доступу всім особам рівних можливостей до реалізації прав і свобод, залучення до активного громадського та політичного життя, професійної чи навчальної діяльності, отримання соціальних цінностей.

На часі – потреба дотримання основних вимог до організації діяльності закладів освіти з інклюзивним навчанням, які передбачають розробку нових та адаптацію вже існуючих програм та планів, що б відповідали індивідуальним відмінностям дітей з особливими освітніми потребами. Успіх щодо підвищення ефективності розвитку інклюзивної освіти у сучасних реаліях залежить від низки чинників, стрижневим з-поміж яких є професіоналізм, педагогічна майстерність та наявність інклюзивної компетентності педагогів. Лише за таких умов у навчально-виховному процесі будуть використані різні форми та методи, досягнення науки, авторські розробки та методики, які сприятимуть полегшенню навчання, якісному виховному та корекційному впливу на особистість кожного школяра. Відповідно, креативний педагог використовуватиме на практиці не лише різноманітні методики, власні напрацювання, а й види терапій та засоби, які загалом сприятимуть активізації, розвитку самостійності учнів. Одним із таких видів арт-терапевтичного впливу виступає музикотерапія. Практика показує, що головна мета музикотерапії – це включення дітей шкільного віку у колектив однолітків у закладі загальної середньої освіти, організація музичної співтворчості, підсилення навчально-виховного ефекту засобами музичних творів. Окрім того, музикотерапія має й вузьке коло впливу, а зокрема: формування комунікативних умінь та навичок, розвиток позитивних рис та якостей (впевненість, відкритість, доброзичливість, відвертість), подолання страхів та комплексів, поганого настрою, розвиток умінь самоконтролю поведінки та емоційного стану.

Загальновідомо, що музика – це засіб невербальної комунікації, швидкий та ефективний вид арт-терапії, що дозволяє стабілізувати психоемоційний стан

особистості. Сам термін «музикотерапія» у перекладі з грецької означає «зцілення музикою». Досвід К. Кенінга свідчить про те, що за допомогою музики людина здатна самостійно себе зцілити від недуги, покращити самопочуття, підвищити настрій, налаштуватись на позитив. Головною вимогою щодо її використання є активна участь індивіда у різних видах діяльності, як-от: гра на музичних інструментах, спів, прослуховування, ведення хороводу, народні ігри та танці, музичне малювання тощо. Вчені стверджують про те, що використання музикотерапії у роботі з особами, що мають певні недуги чи порушення розвитку, сприяє їх емоційному піднесенню, яке загалом впливає на психосоматичні та психоемоційні процеси організму, тим самим мобілізуючи його на реалізацію потаємних резервів.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі у наукових колах побуває полеміка щодо значення музикотерапії. Відповідно різних поглядів, остання вважається допоміжним засобом, який слід використовувати поряд з психотерапевтичними методами; видом терапії, що потребує системного та послідовного застосування у ході реабілітації, профілактики, підвищення резервних можливостей організму людини. Поряд із тим наголошено на особливому місці музико-терапевтичних засобів у психолого-педагогічному впливі на особистість, наданні дієвої допомоги та організації супроводу осіб з порушеннями розвитку. Так, дослідники схиляються до думки про те, що музикотерапія – швидкісний, дієвий засіб, що полягає у контрольованому використанні музики у процесі навчання, виховання, корекції, розвитку та реабілітації дітей та дорослих, що мають психічні або соматичні захворювання.

Особливе місце посідає музикотерапія у роботі з дітьми з порушеннями розвитку, яким властиві ізоляваність, невпевненість у собі, спотворене сприйняття себе, навколишнього світу, що супроводжуються фізичним дискомфортом внаслідок наявної нозології. З іншого боку, музикотерапія – засіб, що впливає на фізичний, психічний, інтелектуальний розвиток. За допомогою музикотерапії формуються навички комунікації, що слугує полегшенню процесів адаптації та соціалізації особистості, активізуються фізичні та психічні функції організму (мовлення, мислення, рухова активність). Це свідчить про вагомість музикотерапії у нейтралізації атипових проявів розвитку особистості, відновленні порушених функцій, корекції наявного порушення тощо. У контексті означеного слід зауважити тісний зв'язок музикотерапії з іншими галузями наук, як-от: нейрофізіологією, психологією, рефлексологією, що свідчить про її широкий

спектр впливу. Окрім того, музикотерапія може бути використана як допоміжний, супровідний засіб до корекційних занять задля підсилення позитивного впливу на організм у цілому.

Практика свідчить, що за допомогою музикотерапії можна здійснювати корекцію психічного та фізичного стану дітей з порушеннями спектру аутизму, психічними розладами, розумовою відсталістю та синдромом Дауна, атиповою поведінкою, депресіями, мовленнєвими порушеннями (заїкання), порушеннями опорно-рухового апарату (ДЦП, порушення функцій верхніх і нижніх кінцівок), психосоматичними захворюваннями. Зокрема позитивний вплив музикотерапії вбачаємо у наступному (Рис. 1):

Рис. 1. Значення музикотерапії у роботі з особами з ООП

Музикотерапія дозволяє розвивати емпатію, навчає керувати власними емоціями та настроєм; позитивно впливає на виховання, самостійності, впевненості у власних силах, підвищення самооцінки; подолання страхів та комплексів; розвиток навичок аналізу власних дій та прищеплення норм та правил поведінки, соціальних та загальнокультурних цінностей. Сутність музикотерапії у роботі з школярами з особливими освітніми потребами полягає у її здатності викликати позитивні емоції, що мають лікувальні властивості щодо психосоматичних та психоемоційних процесів. Даний вид терапевтичного впливу здатен мобілізувати творчий потенціал особистості, активізувати її до участі у творчих видах діяльності, надихаючи до прояву ініціативи щодо створення власного продукту чи участі у заході. Будучи особливо вразливими та чуйними, не завжди відкритими до спілкування, обмеженими в емоційному самовираженні, не готовими до прийняття інших, учні з особливими освітніми потребами за допомогою засобів музикотерапії розкривають для себе світ та людей у ньому, навчаються розуміти потреби та стан інших, виражати свої почуття. Це є важливим у процесі адаптації до нових умов та різних ситуацій, освітнього середовища, у якому вони навчаються поряд з нормотиповими однолітками. Музикотерапія не лише надихає,

стимулює та мотивує до діяльності, а й допомагає бути собою, навчає використовувати власні прогалини та недоліки (навіть саме порушення розвитку) на власну користь [3]. Однією з переваг музикотерапії є її швидкий позитивний вплив на психічний стан особистості, його урівноваження та поява відчуття емоційного піднесення. Однак слід зауважити, що у навчально-виховному процесі слід розмежовувати призначення музичних творів, прогнозуючи той чи інший вплив на дитину з конкретною нозологією.

Використання музикотерапії на уроках у початкових класах потребує дотримання низки її інших вимог:

- педагог повинен використовувати поетапність та наступність, які полягають у поступовому переході від розвитку сприймання музичного твору учнями до засвоєння музичних знань, формування умінь та навичок їх використання у повсякденному житті;

- слід поступово ускладнювати вимоги щодо засвоєння основ музичної програми;

- необхідно організувати постійне педагогічне спостереження за поведінкою учнів, здійснювати контроль щодо впливу музикотерапії на їх розвиток;

- доцільно підвищувати ефективність впливу музичних творів на розвиток особистості та корекцію психофізичного порушення;

- створювати можливості щодо адаптації учнів до навчання у колі однолітків; підвищувати ефективність соціалізації, поступово наближуючи життєдіяльність школярів з порушеннями розвитку до реального повноцінного життя;

- слід здійснювати всебічний та гармонійний розвиток учнів з особливими освітніми потребами з урахуванням їх задатків та здібностей, навчальних можливостей, виду і складності порушення тощо.

Емоційно-насичена, цікава атмосфера у класі під час прослуховування музичного твору, співу чи гри на музичному інструменті стимулює пізнавальний інтерес молодших школярів з особливими освітніми потребами, активізує їх розумову діяльність, мотивує до підвищення рівня успішності. Окрім того педагог повинен використовувати ті завдання, які розвивають та виправляють наявне порушення розвитку. З цією метою доцільно урізноманітнювати уроки шляхом варіювання їх типів, форм та методів, прийомів та засобів навчання та виховання. Приміром, показовим у даному відношенні є застосування різних музичних інструментів (брязкальця, бубон, маракаси, металофон, маленькі дзвіночки різного звучання, клавеси, металофон, ксилофон, маленькі дитячі шкіряні барабанчики, ріжок, сопілка, тріола, тарілки,

трикутник, шарманка, тамбурін, синтезатор); ігор (дидактичні, музичні, рухливі, народні); форм роботи («музичні сходинки», словесне та музичне малювання, хоровий спів, хороводи); варіювання видів та засобів арт-терапії (вокалотерапія, логоритміка, спів, музична релаксація та інші). Ці та інші засоби стимулюють учнів з особливими потребами до участі спільно з однокласниками у цікавій грі або творчих видах роботи, формують навички комунікації та самоствердження, слугують розвитку усного мовлення, слухового сприймання, чіткої дикції, вправності рухів, орієнтування у просторі [2].

Використання музикотерапії на уроках та у позаурочній діяльності вимагає від педагога попередньої підготовки, укладання плану дій, розподілу часу та навантаження. Так, прослуховування музичних творів слід доповнювати музичною розминкою пальців кисті рук, що дозволяє розвивати дрібну моторику та мовлення учнів; мімічними та вправами на розвиток пластичних рухів; завданнями щодо розвитку слухового сприймання, дихання, сили та тембру голосу. На даному етапі педагогами використовуються різні техніки-складові музикотерапії, а саме:

- рухове розслаблення, злиття з ритмом музики;

- музично-рухові ігри і вправи;
- музична психосоматична релаксація;
- терапія вокалом;
- гра на музичних інструментах;
- ритмічна декламація;
- рецептивне сприймання музики;
- музичне малювання;
- пантоміма;
- рухова драматизація під музику,

музична розповідь [4].

Всі вони позитивно впливають на корекцію порушення мовлення, орієнтування у просторі, розвиток великої та дрібної моторики, постановку голосу та розвиток слуху, загальний стан особистості. Характерно, з метою повного засвоєння та підвищення ефективності корекційного впливу, один й той же музичний матеріал може бути використаний повторно. Важливою умовою є те, що запровадження музикотерапії на уроках слід здійснювати за умови довірливих та щирих відносин, а також попередньої діагностики контингенту учнів щодо готовності до прослуховування. У протилежному випадку (при наявності школярів з порушеннями спектру аутизму, психічними розладами, проблемами настрою, неадекватною поведінкою тощо), слід ретельно підходити до вибору конкретного музичного твору чи виду діяльності з музичним супроводом [1].

Загальновідомо, що неоціненна скарбниця культурних надбань українського та народів світу містить чимало музичних творів, які доцільно використовувати у роботі з учнями з різними порушеннями розвитку. Проте, педагогу слід розмежовувати їх та обирати ті, які є доречними у кожному конкретному випадку, приміром:

1. *емоційне розвантаження, розслаблення*: В. Адамець «Зірочне» (з дитячих танцювальних пісень «Золоті ворота»); Р. Адисалл «Варшавський концерт»; Р. Бінгел «Серенада Альжбетті»; А. Вівальді «Симфонія сі мінор»; А. Дворжак «Слов'янський танець № 1, до мажор», «Слов'янський танець № 2, ля мінор», «Слов'янський танець № 6, ре мажор», «Слов'янський танець № 15, до мажор»; Е. Гріг «Пісня Сольвейг із сюїти «Пер Гюнт»; М. Равель «Болеро»; Б. Сметана «Нашим дівам» (полька); П. Чайковський «Танець маленьких лебедів»; Ф. Шопен «Етюд мі мажор»;

2. *стимуляція та концентрація уваги; координація аудіовізуальної, моторної і тактильної корекції; створення умов комунікації та взаємодії у групі*: М. Бернар «Пісенька «М» (з дитячих танцювальних пісень «Золоті ворота»); І. Доніцетті «Увертюра до опери «Дочка полку»; М. Глінка «Увертюра до опери «Руслан і Людмила»; Ф. Ліст «Угорська рапсодія»; Ф. Шопен «Вальс сі бемоль-мажор. Революційний етюд до-діез-мінор»;

3. *глибока релаксація (психічні, соматичні порушення)*: І. Бах «Концерт для клавесина з оркестром ре-мінор» 2 ч. «Концерт для двох скрипок ре-мінор», 2 ч.; А. Вівальді «Пори року» ч. «Літо», «Зима», «Концерт фа-мажор»; В. Моцарт «Дивертисмент № 7», 2 ч.; А. Дворжак «Симфонія № 3, соль-мажор», 2 ч.; А. Кореллі «Концерте грессо №5»;

4. *зняття внутрішнього дискомфорту, заспокоєння*: К. Вебер «Запрошення до танцю»; Й. Гайдн «Концерт у ре-мажорі»; Ф. Легар «Золото і срібло» (вальс); Ф. Зуппе «Увертюра до опери «Легка кавалерія» (швидка частина); Й. Штраус «Марш кадетів»;

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму Отже, музикотерапія має широкий спектр функцій, які реалізуються у процесі її застосування під час роботи з молодшими школярами з особливими освітніми потребами. Це дає підстави стверджувати, що її слід використовувати як для корекції порушення окремо взятого учня, так і на групових заняттях чи уроках, цілісно або частково, використовуючи весь арсенал корекційного впливу. Гра на музичних інструментах, спів, прослуховування, терапія вокалом та завдяки участі у музичній грі слугуватимуть подоланню комплексів учнів з особливими освітніми потребами, що

сприятиме їх успішній соціалізації, що є першочерговим завданням інклюзивного навчання.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вознесенька О. Арт-терапія як засіб психо-соціального відновлення особистості. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015. 2 (29). С. 40-47.
2. Данілавічюте Е. А. Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Наука – практиці. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2018. № 3. С. 7-19.
3. Замша А. В. Концепція комунікативної доступності освітнього середовища для глухих та напівглухих здобувачів освіти. *Науковий вісник НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реальність та перспективи*. 2021. Вип. 84. С. 72-75.
4. Савченко Ю. Арт-терапія як засіб естетичного виховання дітей дошкільного віку. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 2018. (14). С. 261-263.

REFERENCES

1. Voznesenska, O. (2015). Art-terapiia yak zasib psykho-sotsialnoho vidnovlennia osobystosti. [Art therapy as a means of psycho-social restoration of personality]. *Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky*. 2 (29). S. 40-47. [in Ukrainian].
2. Danilavichutiie, E. A. (2018). Dity z osoblyvymy osvithnimy potrebamy v inkluzyvnomu seredovyshtsi. [Children with special educational needs in an inclusive environment]. *Nauka – praktytsi. Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia*. № 3. S. 7-19. [in Ukrainian].
3. Zamsha, A. V. (2021). Kontseptsiiia komunikatyvnoi dostupnosti osvitnoho seredovyshtcha dlia hlukhykh ta napivhlukhykh zdobuvachiv osvity. [The concept of communicative accessibility of the educational environment for deaf and semi-deaf students]. *Naukovyi visnyk NPU imeni M. P. Dragomanova. Seriiia 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy*. Vyp. 84. S. 72-75. [in Ukrainian].
4. Savchenko, Yu. (2018). Art-terapiia yak zasib estetychnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku. [Art therapy as a means of aesthetic education of preschool children]. *Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy*. (14). S. 261-263. [in Ukrainian].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

КЛЕПАР Марія Василівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Наукові інтереси: етнопедагогіка, фольклор, формування світоглядної позиції особистості.

МАТВЕСВА Наталія Олексіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри

педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Наукові інтереси: навчання та виховання, розвиток дітей з особливими освітніми потребами

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

KLEPAR Maria Vasylivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Pedagogy of Primary Education of Vasyl Stefanyk Prykarpattia National University.

Scientific interests: ethnopedagogy, folklore, philosophical positions.

MATVEIEVA Nataliia Oleksiivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy of Primary Education of Vasyl Stefanyk Prykarpattia National University.

Scientific interests: education and upbringing, development of children with special educational needs.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2022 р.

УДК 378.1

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-206-43-50

ЛУТАЄВА Тетяна Василівна –

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки і психології,
Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації
Національного фармацевтичного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5825-560>
e-mail: t.lutaeva@gmail.com

ШВАРП Наталія Вікторівна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і психології,
Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації
Національного фармацевтичного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0255-9310>
e-mail: surgay66@gmail.com

ТИМОЩУК Ганна Василівна –

кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри педагогіки і психології,
Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації
Національного фармацевтичного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1697-4868>
e-mail: timoshchukann@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПСИХОГІГІЄНИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто теоретичні аспекти психогігієни, зокрема в історичній ретроспективі; наведено проблематику основних завдань даного наукового напрямку; акцентовано увагу на тих етапах життєвого шляху науковців-медиків Слобожанщини, у яких реалізовувалася їхня педагогічна й громадсько-просвітницька діяльність. Зазначено, що від психічного стану людини залежить і її фізіологічний стан, і здоров'я в цілому, тому підтримка його у нормі – передумова здоров'язбереження. Наголошено на тому, що у межах психогігієни слід розглядати й такі галузі знань: психопрофілактику, психокорекцію, психотерапію. На основі аналізу численних дослідницьких позицій запропоновано авторське визначення психогігієни компетентності як динамічної системи знань, умінь і навичок, цінностей, стереотипів мислення та діяльності, що визначає дбайливе ставлення особистості до власного психічного здоров'я та оточуючих. Виокремлено основні механізми, які сприяють формуванню психогігієни компетентності здобувачів вищої освіти. Зауважено, що успішність даного процесу безпосередньо залежить від включення студентів в активну освітню діяльність. При цьому значущими є: визнання ціннісно-смыслових детермінант; розуміння адекватної самооцінки, мотивації досягнення успіху, установки на результат; наявність широкого діапазону життєвих інтересів, зовнішньої та внутрішньої спрямованості цілей. Підкреслено актуальність розвитку компетентності викладачів щодо упровадження сучасних освітніх здоров'язберігаючих технологій як основи формування психогігієни компетентності здобувачів вищої освіти, зокрема під час проходження курсів підвищення кваліфікації.

Ключові слова: психогігієни компетентність, здоров'язбереження, здоров'язберезувальне освітнє середовище, фундатори вітчизняної медичної освіти, викладач закладу вищої освіти, здобувач вищої освіти, виховання.